

УДК 342 : 743.321

Поліщук М. Г., здобувач кафедри адміністративного права Інституту права ім. Володимира Великого МАУП

Особливості адміністративного процесу у справах про порушення правил дорожнього руху в зарубіжних країнах та участі захисника під час розгляду даних справ в судах та в адміністративних установах

У статті розглядаються питання розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та участі адвокатів у таких справах. Виокремлено особливості самого адміністративного процесу та участі адвокатів у ньому. Сформуовано ряд пропозицій щодо вдосконалення такої діяльності в Україні.

Ключові слова: адвокат, адміністративне провадження, забезпечення безпеки дорожнього руху, розгляд справ про адміністративні правопорушення, квазісудові функції адміністративних органів.

В статье рассматриваются вопросы рассмотрения дел об административных правонарушениях в сфере обеспечения безопасности дорожного движения и участия адвокатов в таких делах. Выделены особенности самого административного процесса и участия в нём адвокатов. Сформулировано ряд предложений относительно совершенствования такой деятельности в Украине.

Ключевые слова: адвокат, административное производство, обеспечение безопасности дорожного движения, рассмотрение дел об административных правонарушениях, квазисудебные функции административных органов.

In the article the questions about the settlement of the transgressions, which aimed at the traffic security and the participation of advocates in the cases were considered. The peculiarities of the administrative process and the participation of the advocates in this process were defined. The proposals were formulated with the aim to make such activity more effective in Ukraine.

Key words: advocate, administrative procedure, providing of the security of traffic, settlement of the administrative cases, quasi court functions of the administrative organs.

Постановка проблеми Участь адвокатів в розгляді справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в зарубіжних країнах має свої особливості. Якщо в Україні більшість справ про адміністративні правопорушення розглядаються в квазісудовому порядку працівниками Державної автомобільної інспекції, то в більшості зарубіжних країн такі справи розглядаються в суді. Крім того в зарубіжних країнах існує так зване фіксоване притягнення порушників до відповідальності, коли за виявлене правопорушення водії притягаються до відповідальності автоматично, так як це зафіксовано в статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, тобто поліцейські складають протокол і направляють до банку з тим, щоб порушник оплатив штраф. Оскаржувати таке рішення поліцейського в принципі неможливо, проте в окремих випадках спроби оскаржити їх бували. З іншого боку такі порушення як управління транспортними засобами у стані алкогольного чи іншого сп'яніння в зарубіжних країнах відносяться до кримінальних проступків і тому покарання за них передбачає не тільки штраф, але й обов'язкову дискваліфікацію та часом і позбавлення волі на термін до одного року. В даному випадку завдання адвокатів полягає в тому, щоб довести, що поліцейські помилилися.

Метою даної статті є визначення особливостей діяльності поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та участі адвокатів у розгляді справ у зазначеній сфері.

Стан вивчення проблеми Питання участі адвокатів в адміністративному процесі щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні неодноразово розглядалося українськими вченими [1,2,3,4]. Проте в більшості праць ці проблеми розглядалися тільки в контексті українського законодавства, а порівняння участі адвокатів в адміністративному процесі зарубіжних країн проводилося побічно. Наприклад, Проневич О.С., розглядаючи діяльність поліції зарубіжних країн, тільки констатує те, що участь адвоката в адміністративному процесі в зарубіжних країнах має особливості, але він не виокремлює такі особливості [5]. В.О. Заросило розглядаючи адміністративну діяльність поліції зарубіжних країн також побічно торкається питання оскарження рішень поліцейських щодо притягнення до відповідальності осіб, які вчинили правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху [6]

Виклад основних положень. Для більш чіткого розуміння діяльності адвокатів в адміністративному процесі зарубіжних країн, особливо у питаннях про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, треба визначити ряд важливих моментів, які відрізняють діяльність як поліцейських, так і адвокатів від діяльності працівників Державної автомобільної інспекції.

До таких моментів відносяться:

- більшість порушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в зарубіжних країнах вважаються злочинами, особливо це стосується керування транспортними засобами у стані сп'яніння, тому вони розглядаються тільки в судах;

- складання протоколу про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху проводиться самим поліцейським без будь-яких свідків, але на прохання порушників адвокат може бути присутнім під час складання протоколу;

- більшість протоколів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху є так званими безальтернативними, тобто поліцейські складають такі протоколи і вручають їх порушникам на місці, які повинні сплатити штраф у встановлений термін. Звичайно, порушники можуть звертатися до суду зі скаргами на дії поліцейських, але для цього треба мати достатньо аргументовані підстави та свідків. Тільки в такому випадку суд може прийняти рішення на користь позивача;

- в більшості країн світу використовуються так звані штрафні бали, які дають можливість поліцейським чітко відслідковувати наявність попередніх порушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху і застосовувати так звану преюдицію;

- розмір штрафів за порушення правил дорожнього руху значно вищий ніж в Україні, при цьому застосовується прогресивна шкала, якщо порушник не заплатив у встановлений термін розмір штрафу подвоюється, а в разі несплати в подальшому може виникнути питання про конфіскацію транспортного засобу;

- поліцейські, які несуть службу у сфері запобігання порушенням правил дорожнього руху в більшості країн виконують всі функції, а не тільки функції забезпечення безпеки дорожнього руху. Вони є загальними поліцейськими, які можуть контролювати стан дорожнього руху протягом декількох годин, а потім проводити звичайне патрулювання;

- при перевірці швидкості руху транспортних засобів поліцейські використовують спеціальні прилади і їх показники не можуть бути піддані сумніву, а самі поліцейські

не ховаються з метою виявлення якнайбільшої кількості порушників;

- адвокати в зарубіжних країнах можуть вступати у провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в будь якій стадії, при цьому поліцейські зобов'язані надавати всі документи і матеріали на першу вимогу адвокатів;

- в окремих країнах перший етап збирання матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху носить назву поліцейського розслідування, але при цьому поліцейські ніколи не приймають самостійно рішення про притягнення винних до відповідальності. Як виняток це правопорушення, за які громадяни притягаються у разі складання протоколу на місці, але разом з тим громадяни ніколи не платять. поліцейським. Поліцейські виписують протокол і направляють до банку з метою сплати штрафу.

- від України також відрізняється участь адвокат у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху тим, що в кожній стадії в зарубіжних країнах адвокати мають різний обсяг повноважень

Слід зазначити, що існують певні особливості участі адвокатів у справах про порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в країнах романо-германської системи права та англосаксонської. Поділ на такі системи проведено теоретиками правової науки [7], тому зупинятися більш детально на цьому поділові не вважається потрібним.

Для більш детального вивчення питань участі адвокатів у провадженнях про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху також необхідно визначити і самі стадії проваджень, адже в Україні та зарубіжних країнах вони є різними.

У Великобританії більшість справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху розглядаються судами магістрату. Разом з тим у Великобританії існують і державні органи, які здійснюють квазісудові функції. Вони в основному розглядають цивільні справи про нанесення шкоди діями тих чи інших осіб. Наприклад, у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху справи про знищення чи пошкодження елементів інфраструктури доріг має розглядати спеціальний транспортний трибунал.

Аналіз справ про правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху у Великобританії свідчить, що вони поділяються на декілька типів або видів. Серед них виокремлюють такі:

- правопорушення пов'язані з порушенням стандартів водіння;
- правопорушення, які потягли за собою спричинення майнової шкоди;
- управління транспортними засобами у стані сп'яніння;
- порушення правил страхування транспортних засобів;
- порушення правил безпечної їзди (користування шоломами, користування ременями безпеки та т. ін.)
- інші порушення, які створюють загрозу безпеці дорожнього руху (неправильне паркування, створення загрози різного плану, блокування транспортних засобів, залишення транспортних засобів без нагляду, водіння поза встановленими дорогами, переїзд пішохідних переходів та т. ін.);
- порушення конструкції автомобілів та інших транспортних засобів, яке може призвести до дорожньо-транспортних пригод;
- невідкорення вимогам дорожніх знаків або сигналів поліцейських, які регулюють

дорожній рух;

- правопорушення пов'язані з відсутністю прав на управління транспортними засобами або управління транспортними засобами особами, які позбавлені прав на управління такими засобами;

- порушення правил реєстрації автомобілів або відсутність прав на управління тим чи іншим транспортом;

- перевезення товарів та пасажирів і по, які допускаються при таких перевезеннях;

- велосипедисти та правопорушення, які вони вчиняють;

- підробка або фальсифікація документів, які дають право на управління транспортними засобами [8]

Крім того у Великобританії існує система так званого фіксованого покарання, яка охоплює більшість з правопорушень, які вчинені водіями або іншими учасниками дорожнього руху [9].

Якщо ми проаналізуємо, які ж порушення відносяться до порушень, що стосуються стандартів водіння то до таких у Великобританії відносяться:

- заподіяння смерті внаслідок небезпечного водіння. Дане правопорушення карається позбавленням волі до 10 років, обов'язковою дискваліфікацією водія та перескладанням правил дорожнього руху;

- небезпечне водіння транспортного засобу, тобто водіння без відповідної уваги та яке могло б призвести до тяжких наслідків. Покарання до 2 років позбавлення волі або штраф, а також обов'язкова дискваліфікація та перескладання правил дорожнього руху;

- водіння транспортного засобу без належної уваги та врахування руху інших транспортних засобів, а також інших учасників дорожнього руху та порушення вимог транспортного кодексу;

- навчальна їзда та небезпечне водіння. Інструктор з навчання водіння може вчинити таке порушення, коли навчаючи учня він допускає небезпечне водіння з боку останнього;

До правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які потягли спричинення майнової шкоди відносяться:

- вчинення дорожньо-транспортні пригоди;

- відсутність страхового полісу, якщо особа вчинила дорожньо-транспортну пригоду [8].

Що стосується управління транспортними засобами у стані сп'яніння то у Великобританії стосовно цього правопорушення існують досить жорсткі правила. Управління транспортними засобами у стані сп'яніння передбачає перш за все затримання. Покарання за таке порушення шість місяців позбавлення волі та штраф. Обов'язкова дискваліфікація і примусове перескладання іспитів на право управління транспортними засобами. У секцію, яка визначає покарання за управління транспортними засобами у стані сп'яніння занесено такі правопорушення;

- управління транспортними засобами з перевищенням рівня алкоголю в крові;

- управління транспортними засобами у стані тяжкого сп'яніння;

- відмова від проходження тесту на стан сп'яніння.

Адвокати у Німеччині переважно беруть участь в справах про дрібні правопорушення тільки коли є скарга, але разом з тим вони можуть брати участь і з самого початку адміністративної справи.

Слід зазначити, що у питаннях притягнення до відповідальності осіб, які порушили

правила дорожнього руху в Німеччині досить поширена система прийняття рішення на основі показів спеціальних приладів, які працюють автономно в постійному режимі і фіксують всі порушення правил дорожнього руху. При цьому особа, яка порушила правила дорожнього руху може, звичайно, подавати скаргу, про те що її автомобіль був вкрадений і вона ним не користувалася, коли було допущене порушення правил дорожнього руху. Разом з тим в поліцейських файлах знаходяться всі дані про всі автомобілі та їх власників і тому обманути поліцейських практично неможливо.

Процедура направлення протоколу про порушення дорожнього руху до винної особи схожа на ту процедуру, яку в Україні називали «листами щастя», тобто власник автомобіля буде притягнутий до відповідальності за заявою поліції та матеріалами з камери спостереження заочно. Разом з протоколом до порушника направляється також фото його машини, яке зроблено комп'ютерною системою саме в момент порушення.

З іншого боку система покарань за порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Німеччині є набагато суворіша ніж в Україні. Наприклад, за порушення правил дорожнього руху, яке виражається у перевищенні швидкості штраф може сягати 500 євро [10]. Окремі порушення, які в Україні вважаються адміністративними тобто дрібними в Німеччині є кримінальними проступками чи злочинами [11].

У Франції на сьогодні діє система, яка була запроваджена в Україні до 1984 року. Тобто наприклад, у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху існує декілька нормативних актів, що визначають які дії чи бездіяльність водіїв транспортних засобів є неправильними і містять в собі порушення [12, с. 1296].

Поліція та жандармерія, які контролюють безпеку дорожнього руху і виявляють порушення складають відповідний протокол, який передається до поліцейського трибуналу [14]. Разом з тим окремі дослідники виділяють поліцейські трибунали як поліцейські суди.

Участь адвокатів в судових засіданнях поліцейських трибуналів передбачена Кодексом кримінальних процедур [12]. Слід зазначити, що окремого нормативного акту для адвокатів, які беруть участь у засіданнях загальних судів та поліцейських трибуналів немає. Тобто кожен адвокат може брати участь в судовому процесі, як в загальному суді, так і в засіданні поліцейського трибуналу.

Зазначимо, що поліцейські трибунали відрізняються від загальних судів тим, що більшість справ у таких трибуналах розглядаються суддями одноособово. Наприклад, за статистикою у 2014 році понад 90% справ, які розглядалися у поліцейських трибуналах, розглядалися суддями одноособово.

Процедура розгляду справ у поліцейських трибуналах є спрощеною. Суддя викликає порушників, допитує їх і виносить рішення. Якщо особа бажає то вона може відправити до суду свого представника, який завжди є адвокатом [12]. Разом з тим в окремих нормативних документах допускається можливість участі в судовому процесі представників особи, яка вчинила порушення і осіб, які не є адвокатами, але мають юридичну освіту.

Слід зазначити, що поліцейські трибунали розглядають біля 80% всіх справ, які направляються до суду. Розгляд справ подібний до розгляду справ в Україні. Суддя опитує особу, яка вчинила правопорушення, свідків та потерпілих, якщо такі є, переглядає результати експертиз та відео матеріалів і на цій основі робить висновки, які викладає у рішенні. Питання про заслуховування адвоката під час розгляду справи окремо не ставиться. Адвокат може виступати під час допиту свідків, потерпілих та інших осіб, які беруть участь у судовому процесі.

В цілому як відмічає І.Ю. Гловацький ставлення суддів до адвокатів у Франції

двозначне. Вони допускають їх до участі у розгляді справ, але досить часто не беруть до уваги докази, які наводять адвокати [13].

На відміну від інших країн у Франції проводиться спеціальне дізнання перед тим, як порушити справу. Таке дізнання проводиться таємно для того, щоб адвокати не могли впливати на результати розслідування [14].

Висновки Участь адвоката в адміністративному процесі при розгляді справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в зарубіжних країнах має відмінності, які при достатньо глибокому вивченні можна використовувати в Україні. Перш за все це те, що адвокат в зарубіжних країнах може вступати у процес у будь-якій стадії процесу. Інша це відмінність процесу і відсутність квазісудового провадження в правоохоронних органах, що також зменшує вірогідність вчинення корупційних правопорушень

ЛІТЕРАТУРА:

1. Синельник Р.В. Захисник у провадженні у справах про адміністративні правопорушення / дис.. канд. юрид. наук спец. 12.00.07 // Р.В. Синельник – Х., 2008. – 243 с.
2. Миронюк Р.В. Правовий статус адміністративно-деліктного процесу: теорія та практика реалізації : монографія /Р.В Миронюк – Дніпропетровськ, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ; Ліра ЛТД, 2013. – 396 с.
3. Миколенко О.І. Адміністративні процедури в межах провадження у справах про адміністративні правопорушення та їх правове регулювання / О.І. Миколенко // Держава і право: Збірник наукових праць . Юридичні та політичні науки. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корещього НАН України, 2005. – Вип. 27. – С. 249-253.
4. Алімов Р.С. Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. теорія управління; адм. право і процес; фін. право / Р.С. Алімов.- Ірпінь, 2002. – 21 с.
5. Проневич О.С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз: монографія / О.С. Проневич. – Х. НикаНова, 2011, 509 с.
6. Заросило В.О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (США, Великобританії, Франції): дис.. канд. юрид. наук . спеціальність 12.00.07 / Володимир Олексійович Заросило – К., 2003 – 265 с.
7. Ю.А. Ведерніков А.В. Папірна Теорія держави і права навчальний посібник К., Знання. – 2008 – 333 с.
8. Fraiser Sampson Blackstone's police manual. Road Traffic, 2013. – 201 p.
9. Road Traffic Offences Act 1988. London, 2001. <https://www.gov.uk/government/publications/road-traffic-offences-for-which-police-officers-may-issue-a-fixed-penalty-notice>
10. Проневич О.С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз: монографія / О.С. Проневич. – Х. НикаНова, 2011, 509 с.
11. Экспресс-информация Основные направления превентивных мер при обеспечении безопасности дорожного движения на земле Северный Рейн-Вестфалия (Германия), вып. 21 Февраль 2010. МВД России, Федеральное государственное образовательное учреждение дополнительного профессионального образования «Всероссийский институт повышения квалификации сотрудников МВД России, Домодедово, 2010 г. – 18 с.
12. Code Penal, Paris, Dalloz, 2014. – 2478 с.
13. Гловацкий И.Ю. Адвокатура зарубежных країн (Англія, Німеччина, Франція) / Навчально-практичний посібник. – К. Атіка, 2007. – 588 с.
14. Гуценко К.Ф., Головки Л.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств. М. Норма. 2001. – 407 с.